

Yoshlarga sof islom ma'rifatini tanitish va ularni yot g'oyalar
ta'siridan asrashda Shayx Muhammad Sodiq
Muhammad Yusuf asarlarining o'rni
peshqadamilmijurnali.uz

Hamidaxon Mavlonova

Toshkent Ijtimoiy Innovatsiya universiteti 3-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: Hasanov Ulug'bek Abdusalom o'g'li

E-mail: fathulayevking@gmail.com

https://doi.org/10.57033/Peshqadam_Karvoni-2026/1/30

ISLOMDA AYOLLARNING LIDERLIK SALOHIYATINI OSHIRISHDAGI SHAYX MUHAMMAD SODIQ MUHAMMAD YUSUFNING XIZMATLARI

Annotatsiya. Ushbu tezisda zamonamizning yirik olimi Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusufning asarlari tahlili asosida islomda ayol kishining jamiyatdagi yetakchilik roli va liderlik salohiyati masalalari yoritilgan.

Muallif "Tafsiri hilol" va "Hadis va hayot" turkumlari hamda shayxning boshqa asarlari asosida ayollarning ilmiy va ijtimoiy, siyosiy faolligi borasidagi mo'tadil islomiy qarashlarini asoslab beradi.

Kalit so'zlar: ayollar liderligi, Muslimaat.uz, ijtimoiy faollik, ilm farzligi, iffatli lider, Baxtiyor oila.

Abstract. This thesis examines the issues of the leadership role and leadership potential of women in Islam based on the analysis of the works of the great contemporary scholar Sheikh Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. The author substantiates the moderate Islamic views of women's scientific and social, political activism based on the «Tafsiri Hilal» and «Hadith and Life» series, as well as other works of the sheikh.

Keywords: women's leadership, Muslimaat.uz, social activism, the obligation of knowledge, chaste leader, happy family.

KIRISH

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida xotin-qizlarning jamiyat ijtimoiy-siyosiy hayotidagi ishtiroki va liderlik salohiyatini yuzaga chiqarish global kun tartibidagi eng muhim masalalardan biriga aylandi. Biroq, ko'pincha islom dini ayol kishini faqat uy-ro'zg'or ishlari bilan cheklaydi degan yanglish qarashlar uchraydi. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf o'z asarlari bilan ushbu yanglish qarashlarga barham berib, ayol kishining liderlik salohiyati islomiy qadriyatlar bilan naqadar uyg'un ekanini ko'rsatib bergan.

Islom dini mukammal ilohiy tuzum sifatida dunyodagi mavjud barcha nuqsonlarni, jumladan insoniyatning nafis bo'lagi bo'lmish ayollarga nisbatan qilinadigan munosabatdagi mavjud bo'lgan nuqsonlarni tuzatish hamda ayollarga qilinayotgan zulm, jabr va sitamni kesishga kirishdi. Shu bilan birga, islomiy qonun qoidalarini, axloq – odoblarni, tasavvur va madaniyatni ham joriy qila boshladi. (Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf, 2021) Chunki, manbalarda yozishlaricha, arab sahrolarida qadim zamonlardan buyon agar oilada qiz tug'lsa, erkak quyidagi munosabatlardan birini qo'llagan:

qiz katta bo'lguniga qadar oilada qoldirilgan va katta bo'lgach, sahro va vodiylarda qo'y boqishga majburlangan;

qiz olti yoshga to'lgach, er xotiniga do'stlaridan birinikiga borish uchun qizini bezatishni va kiyintirishni buyurgan. O'zi esa sahroning biror yeridan chuqur qazigan. Qizi bilan chuqur yoniga kelib, otasining maqsadidan bexabar bo'lgan qizga: «Mana bu quduqqa qara», deydi. Qazilgan chuqur uning tiriklayin ko'miladigan qabri ekanidan bexabar qiz chuqurga qaraganida erkak hech qanday otalik mehrisiz qizini chuqurga itarib yuborib, so'ngra ustidan tuproq tortgan.

Hikoya qilishlaricha, Umar ibn Xattob (r.a.) quyidagilarni e'tirof etgan: «Musulmonlikdan avvalgi ikki narsani eslaymanki, birini eslab yig'layman, birini eslab kulaman. Ushbu narsaga yig'layman. Bir kun qizimni, jajji qizchamni, jigarpora qizchamni shu o'z qo'llarim bilan qabr qazib ko'mdim. Men qizim uchun o'z qo'llarim bilan chuqur qazir ekanman, u mening soqolimga sachragan tuproqlarni jajji qo'llari ila silab olardi. Qachon buni eslasam doimo yig'layman. Insoniyatning qanday qorong'i davrlarida yashaganini tushunib, tinmay ko'z yosh to'kishdan o'zimni tiyaman» (Islom.uz, b.y.).

Ayollarga bo'lgan e'tiborni tasdig'i, o'laroq Rosululloh ﷺ musulmon ummatiga qilgan ommaviy va'z nasihatlaridan tashqari, yana ayollar uchun alohida majlislar ham o'tkazib turar edilar. Bu ishlarni qilishda ularga ahli ayollari yordam berishardi. Xususan, mo'minlarning onalari Oisha (r.a) haqlarida shayx hazratlari o'zlarining "Hadis va hayot" kitoblarining 25- juzida ularni "Ilm dengizi"ga qiyoslaganlari bunga yaqqol misoldir. Rasululloh ﷺ ning Oisha onamizga "Ey muvaffaq qilingan" deb murojaat qilishlari, Oisha onamizning qadrlari qanchalik ulug' ekanligini ko'rsatadi. Chunki "muvaffaq qilingan" deganlari "Alloh har bir narsada muvaffaqqiyat bergan" deganidir.

Oisha onamiz Rasullohdan 2210 ta hadis rivoyat qilganlar. Hazrati Oishadan as'hob va tobeinlardan ko'plari hadis naql qilgan. Ahmad ibn Hanbalning "Musnad"larida bunday hadislardan 2258 sahifa to'lgan. Oisha onamiz ko'pgina nodir fazilatlarga ega edilar. U kishi juda aqlli va zehni o'tkir, olima ayol edilar. Oisha onamiz tilni, she'rni, tib fanini, nasablar va urush tarixlarini yaxshi bilar edilar.

Zuxriy Oisha onamiz haqlarida "Agar Rasulullohning barcha ayollarining ilmini va jamiki ayollarning ilmini to'plab turib, Oishaning ilmiga solishtirilsa albatta, Oishaning ilmi afzaldir" degan. (Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf, 2021)

Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf hazratlari o'zlarining "Baxtiyor oila" kitoblarida ayol kishining jamiyatdagi mavqei hamda uning huquqlari tizimli tarzda fundamental darajada yoritilgan. Kitobning "Ayolning haqlari" faslida ayol kishining ilm olishi uning eng birlamchi ma'naviy haqlaridan biri ekanligi alohida ta'kidlanadi. Ayol kishi o'ziga kerakli bo'lgan diniy va dunyoviy bilimlarni egallashi uning liderlik salohiyatining asosi sifatida ko'riladi. Kitobda keltirilishicha, ilimli ayol xonadonning chirog'i balki jamiyatning ma'naviy tarbiyachisidir. Shu nuqtai nazardan, Baxtiyor oila asari zamonaviy musulmon ayol uchun ham ma'naviy qo'llanma, ham uning jamiyatdagi munosib o'rnini belgilab beruvchi huquqiy deklaratsiya vazifasini o'taydi (Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf, 2022).

Tarixdan ma'lum, ayollar ham Islom rahnamoligida ilm va madaniyatning eng yuqori darajasiga ko'tarilgan. Ayollardan mashhur tabiblar yetishib chiqqan. Misol uchun turli ko'z kasalliklarini aniqlab, davosini topgan Zaynab va Qozi Abu Ja'far To'fjoliyning qizi Ummul Husno arab dunyosining mashhur tabibalaridan hisoblangan. Yana Karima Utruziya, Sayyida Nafiysa bintu Muhammad kabi ayol muhaddislar ham bo'lgan (Islom.uz, b.y.).

Shayx hazratlarining ayol-qizlarning mavqeyini oshirishdagi yana bir xizmatlari o'zlari asos solgan "Muslimaat.uz" platformasidir. Bugungi kunda, O'zbekistondagi ayollar ijtimoiy faolligining eng yirik markazi hisoblanadi. Bu platforma ayollar uchun maxsus audio-darslar, psixologik treninglar va huquqiy yordam ko'rsatish tizimini o'zida joriy qildi. Bunday harakatlar natijasida, jamiyatda "Olima ayol" imiji shakllandi, bu esa ayollarning ma'naviy-ruhiy masalalarda o'zaro birdamligini va jamoaviy yetakchiligini taminladi (Muslimaat.uz, b.y.).

“Ijtimoiy odoblar” asari ayollar liderligining chegaralari va qoidalarini belgilab berdi. Bu yerda liderlik – g'arbcha ma'nodagi mutlaq erkinlik emas, balki mas'uliyatli erkinlikdir. Hazrat taklif qilgan “Ayol lider” obrazi, ya'ni axloqiy masuliyat quyidagicha:

Iffat va hayo bilan jamiyatga kirib boradi.

O'z bilimi bilan muammolarga yechim topadi.

Nutq madaniyati va muomala odobi bilan boshqalarni o'ziga ergashtiradi (Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf, 2022).

Dinimizda ayollarning o'rni qanday ekanligini eng yorqin dalili, bu Qur'oni Karimdir. Qur'oni Karimning suralaridan biri “Niso”(Ayollar) deb atalishi yoki yana bir sura “Mujodala” (Tortishuvchi ayol) deb nomlanishi ham bunga misol bo'ladi. Yana bir misol esa hazratning kitoblari bo'lmish “Tafsiri hilol” ning “Naml” surasining tafsirida Saba' malikasi Bilqis qissasini tafsir qilar ekan, ayol kishining davlat boshqaruvi va ijtimoiy liderlikdagi yuksak salohiyatiga alohida e'tibor qaratadi. Hazratning talqinlariga ko'ra, malika Bilqis – musulmon ayoli uchun oqila, uzoqni ko'ruvchi va maslahat bilan ish yurituvchi rahbar namunasidir.

Bilqisning muhim qaror qabul qilishdan oldin o'z qavmi bilan maslahatlashishi uning demokratik va yetuk rahbar ekanligini ko'rsatadi Shayx hazratlari buni ayol kishining his- tuyg'uga berilmasdan, aql bilan ish yuritish qobiliyati sifatida baholagan.

Bilqisning Sulaymon alayhissalomga hadya yuborib, vaziyatni tinch yo'l bilan o'rganishi uning strategik diplomat ekanligini isbotlaydi.

Bilqisning haqiqatni anglab, oxir-oqibat islomni qabul qilishi uning nafaqat siyosiy, balki ma'naviy lider ekanligidan dalolat beradi (Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf, 2023)

Shayx hazratlari ushbu qissa orqali ayol kishi tabiatan rahbarlikka qodir ekanligini va uning o'tkir zihnini Qur'on ham e'tirof etganini ilmiy asoslab bergan.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Shayx hazratlarining ilmiy va amaliy faoliyati O'zbekistonda ayol shaxsi va uning jamiyatdagi yetakchilik maqomini tubdan isloh qildi. O'z asarlarida mo'minlarning onalari obrazlari orqali ayol kishining ham siyosiy, ham ilmiy liderlikka qobiliyatli Qur'on va Sunnat asosida isbotlab berdi. Hazrat ayolni

jamiyat chekkasidan markaziga olib chiqdi. U zot yaratgan ma'naviy maktab bugun ham minglab ayollarning o'z salohiyatini namoyon etishi, ilimli ona va yetuk mutaxassis sifatida millat taraqqiyotiga xizmat qilishi uchun asosiy manba bo'lib xizmat qilmoqda.

MANBA VA ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. (2023). Tafsiri Hilol (Qur'oni Karim ma'nolarining tarjima va tafsiri). Toshkent: "Hilol -nashr".
2. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. (2021). Hadis va hayot. 25-juz :Nubuvvat xonadoni ayollari. Toshkent: "Hilol nashr".
3. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. (2022). Baxtiyor oila. Toshkent: "Hilol nashr".
4. Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. (2022). Ijtimoiy odoblar. Toshkent: "Hilol nashr".
5. Muslimaat.uz ma'rifiy portal – www.muslimaat.uz.
6. Islom.uz portal – www.islom.uz.